

POLITOLOGIEN - SOCIOLOGISK SET.

I. Artikkens grundlag.

I forbindelse med målsætningsdebatten ved statskundskabsstudiet opstod den ide, at lade en udefra betragte politologien. En fremmed observatør vil måske have nogle ideer, som kunne fremprovokere nogle frugtbare aktiviteter eller reaktioner.

Den udefra kommende er altså undertegnede. Mit kendskab til politologien er så overfladisk, at jeg ikke tør polimisere omkring politologernes faktiske virke, men vil begrænse mig til at skildre mine forventninger til den politologiske forskningsstrategi.

Lad mig først antyde mine forudsætninger, og dermed afsløre kilderne til de forvrængninger, mine betragtninger måtte rumme. Samtidig kunne jeg måske fjerne nogle fejlforestillinger om en nabo-disciplin.

Jeg studerer sociologi ved Københavns Universitet, men arbejder for tiden ved sociologisk afdeling ved Institut for Statskundskab.

II. De sociologiske hovedretninger.

Der findes varianter af den sociologiske forskningsteknik. For det første kan vi opdele forskningen i en empirisk og en fænomenologisk retning. De to retninger, som skal betragtes som yderpunkter på en skala, med mange mellemformer, adskiller sig med hensyn til målsætning. Mens fænomenologiens mål er forståelse af social adfærd, er den empiriske retnings mål prædiktions af social adfærd. En af konsekvenserne af denne grundforskelse bliver den empiriske retnings orientering mod de "eksakte" videnskaber, naturvidenskaberne, over for fænomenologiens orientering mod de klassiske, filosofiske og æstetiske discipliner.

En empirisk holdning betyder - i sociologien - en søgning mod en "eksakt" forskningsteknik, svarende til naturvidenskabernes. Dette rummer samtidig en afmystificering og afmytologisering af mennesket som forskningsobjekt.

Fænomenologiens indvendinger går ofte ud på, at mennesker ikke kan observeres, måles og vejes på samme måde som f.eks. baciller, blodceller, stueplanter eller forsøgsrotter. Denne "klassiske" indvending svarer til metafysikkens indvendinger mod de første medicinske obduktioner, og bunder velnok i et efterslæb i videnskaberne fra det teologiske ophav.

Der er fremkommet nyere og væsentligere indvendinger mod empirien - især omkring målingernes gyldighed, men endnu er der ikke fremkommet forskningsstrategier, som - i forbindelse med en prædiktionsmålsætning - synes mere frugtbare, end de klassiske empiriske.

POLITOLOGIEN - SOCIOLOGISK SET.

I. Artikkens grundlag.

I forbindelse med målsætningsdebatten ved statskundskabsstudiet opstod den ide, at lade en udefra betragte politologien. En fremmed observatør vil måske have nogle ideer, som kunne fremprovokere nogle frugtbare aktiviteter eller reaktioner.

Den udefra kommende er altså undertegnede. Mit kendskab til politologien er så overfladisk, at jeg ikke tør polimisere omkring politologernes faktiske virke, men vil begrænse mig til at skildre mine forventninger til den politologiske forskningsstrategi.

Lad mig først antyde mine forudsætninger, og dermed afsløre kilderne til de forvrængninger, mine betragtninger måtte rumme. Samtidig kunne jeg måske fjerne nogle fejlforestillinger om en nabo-disciplin.

Jeg studerer sociologi ved Københavns Universitet, men arbejder for tiden ved sociologisk afdeling ved Institut for Statskundskab.

II. De sociologiske hovedretninger.

Der findes varianter af den sociologiske forskningsteknik. For det første kan vi opdele forskningen i en empirisk og en fænomenologisk retning. De to retninger, som skal betragtes som yderpunkter på en skala, med mange mellemformer, adskiller sig med hensyn til målsætning. Mens fænomenologiens mål er forståelse af social adfærd, er den empiriske retnings mål prædiktions af social adfærd. En af konsekvenserne af denne grundforsknel bliver den empiriske retnings orientering mod de "eksakte" videnskaber, naturvidenskaberne, over for fænomenologiens orientering mod de klassiske, filosofiske og æstetiske discipliner.

En empirisk holdning betyder - i sociologien - en søgning mod en "eksakt" forskningsteknik, svarende til naturvidenskabernes. Dette rummer samtidig en afmystificering og afmytologisering af mennesket som forskningsobjekt.

Fænomenologiens indvendinger går ofte ud på, at mennesker ikke kan observeres, måles og vejes på samme måde som f.eks. baciller, blodceller, stueplanter eller forsøgsrotter. Denne "klassiske" indvending svarer til metafysikkens indvendinger mod de første medicinske obduktioner, og bunder velnok i et efterslæb i videnskaberne fra det teologiske ophav.

Der er fremkommet nyere og væsentligere indvendinger mod empirien - især omkring målingernes gyldighed, men endnu er der ikke fremkommet forskningsstrategier, som - i forbindelse med en prædiktionsmålsætning - synes mere frugtbare, end de klassiske empiriske.

En anden hoveddimension, vi kan anvende til et groft rids over hovedretningerne i sociologien, er engagements-dimensionen med skala-polerne kritisk vs. værdifri videnskab.

Denne adskillelse forekommer mig mindre væsentlig, end opdelingen i empirisk fænomenologisk sociologi. Der findes kritiske og "værdifri" varianter af alle hovedretningerne.

Den "værdifri" retning stiller et krav til forskeren om, at han skal stille sig håndværksmæssigt til sit objekt i forskningssituationen. Den "værdifri" retning udtaler sig normalt ikke om værdifriheden i hypotesedannelsesfasen, eller i kommunikationsfasen, men kun om selve dataindsamlingen og databehandlingen. Det håndværksmæssige præg kan for eksempel illustreres ved den dygtige murer, der - i sit håndværk - kun bestræber sig på at lave en stærk mur, uden tanke for, om den er til et typehus eller til adskillelse af to besatte bydele. Overvejelserne om arbejdets konsekvenser bør ligge før arbejdsvalget - og sabotageforsøg kan foretages i fritiden.

Den kritiske retning vil hævde, at dette forskningsideal ikke KAN opfyldes med mindre forskeren er schizofren. Derfor foretrækkes det, at forskeren begynder med at nedfælde sit politiske testamente, og forbliver tro mod det gennem hele projektet, så det i konklusionerne er tydeligt, "hvilken farve, brillerne, der ses igennem, har". En mere ekstrem retning vil hævde, at forskeren - ud fra et eller andet moralsk kriterium - heller ikke BØR være værdifri. Mens det første problem kan diskuteres inden for samme logiske ramme, er en metateoretisk debat af det sidste mere vanskelig. Opdelingen på en "værdifri" og en kritisk orientering siger intet om retningernes holdning til spørgsmålet om, hvorvidt en forsker kan spille en politisk rolle. Således kan en empirisk-værdifri sociolog af den Lundbergianske skole gå til kamp imod sociale myter på et politiserende plan, uden at han udsættes for sanktioner af skolens øvrige medlemmer.

III. Sociologisk forskningsstrategi.

Før jeg behandler forventningerne til den politologiske forskningsstrategi, vil jeg give en grov skitse af den empiriske sociologiske strategi. Det mere præcise mål er at opstille en teori - d.v.s. et hierarki af logisk deduktive invarianser, hvis lavere led skål have stor prædiktionsværdi. For at finde grundelementerne i hierarkiets øverste (mest generelle) invarianser, er en empirisk induktion nødvendig. I praksis vil taktikken blive en dialektisk udvikling mellem induktion og deduktion, svarende til det (Bohrske) generaliseringsprincip, fysikken anvender.

Et væsentligt punkt ved de induktive faser er udviklingen af målingsinstrumenter. Da de observerbare sociale fænomener kun er meningsfyldte ved deres latente aspekter, må disse bringes frem på overfladen til præcis og gyldig

måling. En meget stor del af den sociologiske indsats er gået på udvikling af sådanne målingsteknikker, som surveyet, skaleringsteknikken m.v.

I øjeblikket er sociologien nået langt mod udviklingen af det deduktive teorisystem. Specielt er det værd at notere sig Dodd's teorisystem, som har en så høj generalisationsgrad, at Einsteins kvanteteori indgår som et særtilfælde, ganske som Newtons et særtilfælde i moderne fysik. Ifølge denne opfattelse er Parsons system ikke et teorisystem, men snarest et begrebssystem af tautologisk karakter.

IV. Om politologiens legitimering.

En videnskab må legitimere sig. Dels over for samfundet - specielt i bevilgende forstand - dels over for videnskabskomplekset. De fleste videnskaber er legitimerede i kraft af deres traditionelle tilstedeværelse.

Nyere videnskaber kan legitimere sig over for samfundet ved løfter om deres informationers anvendelighed. Dette skal ses i forbindelse med den herskende teknologiske rationalitet. Hermed vil jeg antage, at de nye sociale videnskabers legitimering i social forstand er sammenknyttet med en prædiktionsorientering.

Da "samfundet" i Danmark har mindre betydning som bevilgende myndighed i forbindelse med den specifikke forskning, end det traditionelt autonome videnskabskompleks, kan vi konkludere, at den væsentligste legitimering er den anden, den akademiske.

Videnskabernes nominelle selvdefinitioner kan tolkes som forsøg på legitimering over for videnskabskomplekset. Sådanne selvdefinitioner vil ofte vise fagimperialistiske tendenser, hvad der egentlig kan være ret fornuftigt, hvis man vil tage højde for risikoen for at køre ind i en blindgyde. Der er sjældent større konsistens mellem fagenes selvdefinitioner og forskernes faktiske virke på feltet.

En ny videnskabs reelle legitimering sker oftest ved udvikling af metoder, som senere viser sig særligt egnede på visse områder, der så rendyrkes af den pågældende videnskab. Således har etnografien udviklet deltagerobservationen, og dermed fået nutidige, ikke-industrielle samfund som objekt, mens historien har udviklet kildekritikken, og fået fortidige samfund med et udviklet skriftsprog. Sociologiens felt synes defineret ved surveyteknikken, og går dermed i retning af nutidige industrielle samfund.

En akademisk legitimering synes særlig sandsynlig, hvor der har været et "hul" i de klassiske grenes problemfelt, som måtte dækkes ved nye operationelle definitioner, idet videnskabskompleksets udvikling er interaktiv: Hvis der er for stort videns-efterslæb på et område, får videnskaben vanskeligt ved at videreudvikles på de øvrige områder.

V. Politologien og de andre samfundsvidenskaber.

Der er foretaget flere forsøg på at opstille rammer for de sociale videnskaber, hvor de enkelte grenes forskningsområde kunne udstykkes, på udtømmende og gensidigt udelukkende vis.

Den klassiske forskningsramme, jeg her vil behandle, forsøger først at opdele videnskaberne i generelle og specielle. De generelle skulle dække al adfærd inden for en social masse-enhed, som individet (psykologi), gruppen (social-psykologi), samfundet (sociologi) og verdenssamfundet (international relations). De specielle skulle dække særlige aspekter inden for alle masseenhederne. Således skulle økonomien efter dette mønster dække de efterstræbte goders udveksling og fordeling, mens f.eks. juraen skulle dække den sociale kontrol. Historien skulle dække tidsdimensionen og kulturgeografien steddimensionen. Allerede ved denne skitsering er det tydeligt, at ramme ikke svarer til faktiske handlinger, inden for videnskabsgrenene, og at f.eks. etnologien vanskeligt kan indpasses. Det er i skitsen underforstået, at de specielle videnskaber er mere orienterede mod anvendelse, end de generelle.

Lad os på trods af rammens svagheder prøve at indpasse politologien i den. Politologien kunne tænkes defineret som en generel videnskab med den sociale masse: verdenssamfundet. Jeg ville imidlertid snarere forvente, at politologien ville defineres ud fra skemaet, som en speciel videnskab med magten, som den tværgående dimension.

Når jeg specielt peger på magtdimensionen er det fordi der synes at være et vacuum. Det bliver imidlertid et problem, om magt operationelt kan defineres uafhængigt af dimensioner som status, eller lign., og om korrelationen mellem enkeltbegreberne bliver så stor, at der ikke er behov for et særskilt magtbegreb. Indtil videre er begrebet imidlertid ikke analyseret igennem, og der synes at være et nul af samme årsag.

VI. Skitse til én politologisk forskningsstrategi.

Forskningsrammen er her begrænset til sociale masser. I forbindelse med magtbegrebet ville det sandsynligvis være ønskværdigt, om vi udvidede den observerede masse til biologiske og etiologiske (dyrepsykologiske) masser. Således skulle politologien - i hvert fald i de heuristiske faser - foretage komparative studier af magt i (helst) alle bio-masser, hvilket ville sige: komparative studier over kræftforskning, hønsenes hakkeorden, det økologiske spil mellem eg og bøg i Danmark, styring i smågrupper, magt i primitive samfund, opinionslederskab, social differentiation o.s.v.

Når problemspektret er valgt så bredt, er det af flere årsager. For det første giver betragtningen på flere niveauer flere associationer - og flere frugt-

bare associationer. Desuden er det ofte frugtbart at betragte processen i en "mere primitiv form" (her er begrebet ikke anvendt i etnologisk forstand, som ovenfor), hvorfra der senere kan deduceres til mere komplekse sammenhænge.

Et af problemerne ved en sådan tværgående videnskab er dannelsen af en referensramme, der kan dække masser, der ligger uden for de sociale. Her vil jeg særligt henvise til den kybernetiske models begreber. Den kybernetiske model er opstillet med henblik på servomekanismer, det vil sige systemer med styring og et feedback, når processen når ud over en defineret tolerancegrænse, der i øvrigt kan være bevægelig. Det fremgår umiddelbart, at den parlamentariske styring kan skildres ud fra denne model. Modellen har endvidere den fordel, at man kan undgå statiske ligevægtsbetragtninger.

En alternativ fremgangsmåde vil være anvendelsen af en spilteoretisk model. Den spilteoretiske model skal opfattes som en metode til fastlæggelse af den optimale strategi for deltagerne. Da den forudsætter et kendt payoff, synes betragtningen ikke frugtbar i forbindelse med den tværvidenskabelige approach, der er skitseret ovenfor. Man kunne imidlertid tænke sig spilteori anvendt som prædiktionsmodel, efter en generel analyse af magtrelationer i forskellige biomasser ad kybernetisk vej.

Politologien vil på et tidspunkt komme i samme situation som sociologien: At kvalitative data skal omsættes til kvantitative, såfremt invarianserne skal have så megen præcision, at de kan have prædiktiv værdi. Her har sociologien allerede brudt isen ved at påvise kvantificeringens mulighed. Politologien må altså udvikle målingsinstrumenter til skalering af magt på den ene side, og magtdeterminanter og magtkonsekvenser på den anden.

Jeg har hele tiden underforstået, at politologien vil orientere sig mod en prædiktionsmålsætning, ud fra en forventning om videnskabens legitimering over for samfundet. Jeg vil ikke lægge skjul på, at en søgen mod social forståelse i fænomenologisk betydning forekommer mig ret selvtilstrækkelig og selvtilfredsstillende.

VII. Politologi og statskundskabsstudiet.

Indtil nu har jeg kun behandlet mine forventninger til politologien som videnskab. Målsætningsdebatten går på studiet, snarere end på videnskaben.

Der synes ikke at være megen sammenhæng mellem den politologi, jeg har skitseret ovenfor, og det studium, som er under debat.

Mens et studium i forbindelse med den skitserede politologi ville kræve træning i kreativitetens udviklingsteknikker og i abstrakte deduktioner samt i udvikling af kvantitative målingsmodeller, synes studiet - ifølge de spredte informationer, jeg har modtaget fra sikkert helt uvederhæftig kilde, - at være orienteret mod tilpasning til de bestående bureaukratier af statslig

og kommunal art.

De to orienteringer er nok ikke helt uforenelige, da bureaukratierne uden tvivl kunne trænge til en medarbejderstab med sans for alternative løsninger snarere end med absolut konformitet mod bestående procedurer. Hvis de to orienteringer sammenkobles, må de første praktiserende politologer være indstillede mod adskillige frustrationer i en overgangsfase.

Konklusionen bliver, at der synes at være kommet en ny, lovende social videnskab, som kan give sociologien meget, men som også kan få meget - ikke mindst på det metodologiske felt. Jeg kan kun misunde de studenter, der får lov til at gå i gang med de mange spændende perspektiver, politologien rummer - Jeg har kun antydnet én af politologiens mulige veje. Der findes uden tvivl andre, og mindst lige så spændende.

LITTERATUR.

Til sidst vil jeg foreslå noget litteratur for de, der har ladet sig inspirere.

Først litteratur om positivismen og kritikken i sociologien. Jeg vil anbefale, at man både læser George Lundbergs "Foundations of Modern Sociology" og C.Wright Mills "Sociological Imagination". Mills er nok den mest spændende og umiddelbart inspirerende, men man burde samtidig kende hans positivistiske modstykke, bl.a. for at gennemskue Mills demagogiske sider. Lundberg er nok vanskelig læsning, men han bør kendes - ikke mindst af antipositivisterne.

Zetterberg har skrevet fremragende overskueligt om teorikonstruktionsproblematikken i "On Theory and Verification in Sociology". I forbindelse med det samme problemfelt vil jeg også henvise til George Caspar Homans artikel i Faris' "Handbook of Modern Sociology". Homans er efterhånden en klassiker, og tilmed en fremragende litterat. Han har i bøgerne "The human Group" og "Social Behavior" givet skoleeksempler på den induktive og deduktive approach i socialvidenskaberne.

Til de, der vil sætte sig mere ind i kybernetiske modeller, vil jeg foreslå en politolog, som er meget anvendt blandt sociologerne : Deutsch: "The Nerves of Government".

Endelig er der ideudviklingsteknikkerne, som er et felt, der desværre er meget forsømt ved danske universiteter. Whiting har skrevet en god håndbog: "Creative Thinking", som desværre er vanskelig at få fat på i Danmark. Hvis der skulle vise sig tilstrækkelig interesse, er jeg villig til at starte et kort introduktionsseminar i ideudviklingsteknikkerne.

og kommunal art.

De to orienteringer er nok ikke helt uforenelige, da bureaukratierne uden tvivl kunne trænge til en medarbejderstab med sans for alternative løsninger snarere end med absolut konformitet mod bestående procedurer. Hvis de to orienteringer sammenkobles, må de første praktiserende politologer være indstillede mod adskillige frustrationer i en overgangsfase.

Konklusionen bliver, at der synes at være kommet en ny, lovende social videnskab, som kan give sociologien meget, men som også kan få meget - ikke mindst på det metodologiske felt. Jeg kan kun misunde de studenter, der får lov til at gå i gang med de mange spændende perspektiver, politologien rummer - Jeg har kun antydnet én af politologiens mulige veje. Der findes uden tvivl andre, og mindst lige så spændende.

LITTERATUR.

Til sidst vil jeg foreslå noget litteratur for de, der har ladet sig inspirere.

Først litteratur om positivismen og kritikken i sociologien. Jeg vil anbefale, at man både læser George Lundbergs "Foundations of Modern Sociology" og C.Wright Mills "Sociological Imagination". Mills er nok den mest spændende og umiddelbart inspirerende, men man burde samtidig kende hans positivistiske modstykke, bl.a. for at gennemskue Mills demagogiske sider. Lundberg er nok vanskelig læsning, men han bør kendes - ikke mindst af antipositivisterne.

Zetterberg har skrevet fremragende overskueligt om teorikonstruktionsproblematikken i "On Theory and Verification in Sociology". I forbindelse med det samme problemfelt vil jeg også henvise til George Caspar Homans artikel i Faris' "Handbook of Modern Sociology". Homans er efterhånden en klassiker, og tilmed en fremragende litterat. Han har i bøgerne "The human Group" og "Social Behavior" givet skoleeksempler på den induktive og deduktive approach i socialvidenskaberne.

Til de, der vil sætte sig mere ind i kybernetiske modeller, vil jeg foreslå en politolog, som er meget anvendt blandt sociologerne : Deutsch: "The Nerves of Government".

Endelig er der ideudviklingsteknikkerne, som er et felt, der desværre er meget forsømt ved danske universiteter. Whiting har skrevet en god håndbog: "Creative Thinking", som desværre er vanskelig at få fat på i Danmark. Hvis der skulle vise sig tilstrækkelig interesse, er jeg villig til at starte et kort introduktionsseminar i ideudviklingsteknikkerne.